

MAMLJENJE DJETETA ZA ZADOVOLJENJE SPOLNIH POTREBA U EUROPSKOM I HRVATSKOM KAZNENOM PRAVU

Mihaela Blažević

studentica 5. godine Pravnog fakulteta Osijek

E-adresa: miha.blazevic@gmail.com

Stručni članak

UDK 343.542.2-053.2 (4:497.5)

004.738.5:343.542.2-053.2(4:497.5)

Rad primljen 29. lipnja 2021.

Sažetak

Na današnje društvo uvelike utječe informacijsko-komunikacijska tehnologija koja je ujedno i jedna od važnih komponenti svakodnevice. Uz brojne prednosti ima i negativnu stranu, a to je olakšavanje počinjenja pojedinih kaznenih djela. Odabrano kazneno djelo, kao tema ovog rada, primjer je kako se kaznena djela seksualnog zlostavljanja djece mogu počinuti i preko informacijsko-komunikacijske tehnologije sukladno sveprisutnom tehnološkom napretku. Kazneno djelo mamljenja djeteta za zadovoljenje spolnih potreba – grooming utemeljeno je Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja iz 2007. godine i Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća Europe o borbi protiv spolne zlouporabe i spolnog iskorištavanja djece i dječje pornografije iz 2011. godine koje propisuju obvezu inkriminacije predmetnog kaznenog djela državama članicama u svoja nacionalna zakonodavstva, odnosno sukladno definiciji istog, inkriminaciju namjernog čina odrasle osobe koja preko informacijsko-komunikacijske tehnologije inicira fizički susret s djetetom s namjerom sudjelovanja u spolnim aktivnostima s djetetom ili proizvodnje dječje pornografije uz uvjet da odrasla osoba poduzme konkretne mjere radi ostvarenja susreta. Hrvatski je zakonodavac isto učinio člankom 161. Kaznenoga zakona iz 2011. godine kojim je inkriminirano kazneno djelo mamljenja djece radi zadovoljenja spolnih potreba. Ovaj se rad stoga bavi obilježjima predstavljenog kaznenog djela iz različitih aspekata.

Ključne riječi: mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba, grooming, informacijsko-komunikacijska tehnologija, kazneno pravo, dječja pornografija, zaštita djece

1. UVOD

“Mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba“;¹ engl. *grooming*; regulirano je Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja iz 2007. godine² i Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća Europe o borbi protiv spolne zlouporabe i spolnog iskorištavanja djece i dječje pornografije iz 2011. godine.³ Hrvatsko nacionalno zakonodavstvo implementiralo je odredbe spomenutih europskih akata člankom 161. Kaznenog zakona kao kazneno djelo mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba te ono pripada glavi sedamnaest koju čine kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.⁴ Najprije iznosimo povijesni pregled i razvitak seksualnog iskorištavanja djece, a potom pojam tzv. *groominga*, kao jednog od oblika seksualnog iskorištavanja djece osobito razvijenim zbog napretka informacijsko-komunikacijske tehnologije te se stoga još naziva i *online grooming*. Navodimo i njegove stadije kroz koje počinitelj lukavo manipulira naivnom žrtvom kako bi postigao svoj cilj, kao i trenutačno poznata obilježja počinitelja, tzv. *groomera*, odnosno počinitelja te njihove osnovne karakteristike. Žrtve su maloljetna djeca u godinama razvoja i formiranja vlastite ličnosti, a digitalnim i virtualnim okruženjima djeca su “... manje inhibirana a time i više ranjiva.”⁵ Tako počinitelji imaju lakši način zadobivanja povjerenja djece, iskorištavajući ga za spolne zlouporabe. Povećana je mogućnost prikrivanja identiteta počinitelja i anonimnosti. Rad predstavlja i neke praktične slučajeve značajne za problematiku kao europskopравни okvir prethodno spomenutih izvora. Osim navedenog, bit će govora i o pokušaju počinjenja kaznenog djela mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba i pripremnim radnjama na način kako to regulira Kazneni zakon RH.

2. KRATAK POVIJESNI PRIKAZ SEKSUALNOG ISKORIŠTAVANJA DJECE

Povijesno gledajući, seksualizirani prikazi maloljetne djece, a i odraslih, nisu oduvijek bili društveno neprihvatljivi i zabranjeni.⁶ Djevojčice u Rimskom Carstvu u brak su stu-

¹ U daljnjem tekstu: *grooming*.

² Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Odbor ministara 12. srpnja 2007.

³ Direktiva (EU) br. 2011/93 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP, SL L 335, 17. prosinca 2011. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: Poglavlje 19, Svezak 016, str. 1.–14.

⁴ Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, čl. 158.–166.

⁵ Herceg Pakšić, Barbara, Virtualna komunikacija i izazovi kaznenog prava novog doba u: Izazovi digitalnog svijeta Velki, Tena; Šolić, Krešimir (ur.), Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti i Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2019., str. 161.

⁶ Linz, Daniel; Imrich, Dorothy, Child pornography, Handbook of youth and justice, Springer, Boston, MA, 2001., str. 79.–111.

pale s nepunih 14 godina, unatoč zabrani, bili su prakticirani i seksualni odnosi odraslih i djece odnosno maloljetnika.⁷ Kazna za spolni odnos s maloljetnom djevojčicom ili dječakom uz uporabu sile, bila je smrtna.⁸ U srednjem vijeku starost za stupanje u bračni odnos je i dalje bila vrlo niska te su se brakovi u prosjeku sklapali već s dvanaest godina.⁹ Početkom 19. stoljeća u Engleskoj je zakonom bilo dopušteno imati seksualni odnos s maloljetnicom te je u to vrijeme maloljetnička prostitucija bila na vrhuncu.¹⁰ Dječja pornografija vidljiva je još u vremenima stare Grčke i Rima te su kao motivi korišteni prikazi nage djece na umjetničkim slikama koje su izražavale njihove seksualne fantazije.¹¹ Pisac Lewis Carrol iz 19. stoljeća (poznat po djelu *Alice's Adventures in Wonderland*) uz književnost bavio se i fotografijom pa su pronađene fotografije golih djevojčica¹² te je prema tome naslovu kasnije nazvan jedan od najvećih ringova *online* dječje pornografije, takozvani *Wonderland Club*.^{13 14} U prvoj polovici 20. stoljeća, zbog cenzure i seksualnog konzervativizma, dječja pornografija stagnira. Značajne promjene stižu krajem 60-ih godina, kad je u Danskoj usvojen zakon kojim se legaliziraju svi oblici pornografije, što uključuje i dječju.¹⁵ Rast dječje pornografije utječe na porast prostitucije djece.¹⁶ Izdavali su se i časopisi posvećeni temi dječje pornografije distribuirani po svijetu, a 70-ih godina 20. stoljeća dolazi i do filmske industrije i to poglavito zahvaljujući razvoju filmske producentske kuće iz Danske pod nazivom *The Color Climax Corporation* koja je do 90-ih godina bila vodeći proizvođač dječjih pornografskih filmova u Europi.¹⁷ Dječja pornografija prisutna je kroz crtane filmove i likove, kao i fotografije na računalima, dok

⁷ Prema Ritossa, Dalida, Seksualni delikti na štetu djece, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2007., str. 7.

⁸ *Ibid.*

⁹ Mikhail, Susanne Louis B., Child marriage and child prostitution: Two forms of sexual exploitation, *Gender & Development*, vol. 10, br. 1, 2002., str. 43.–49.

¹⁰ Jurinić, Jakov; Vejmelka, Lucija; Galiot, Mijo, Seksualno iskorištavanje djece na internetu: od povijesnog prikaza do suvremenih trendova, *Policija i sigurnost*, vol. 29, br. 4, 2020., str. 405.

¹¹ Bullough, Vern L., Children and adolescents as sexual beings: a historical overview, *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, vol. 13, br. 3, 2004., str. 447.–459.

¹² Edwards, Susan H., Pretty babies: Art, erotica or kiddie porn?, *History of Photography*, vol. 18, br. 1, 1994., str. 38.–46.

¹³ *Online ring dječje pornografije koji je predstavljao digitalnu knjižnicu seksualiziranih prikaza djece u obliku fotografija.*

¹⁴ Derenčinović, Davor, Dječja pornografija na Internetu – o kažnjivosti posjedovanja i virtualnoj dječjoj pornografiji, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 10, br. 1, 2003., str. 4.

¹⁵ Jurinić, J.; Vejmelka, L.; Galiot, M., *op. cit.* (bilj. 10), str. 406.

¹⁶ Chase, Elaine; Statham, June, Commercial Sexual Exploitation of Children and Young People in the UK – a review, *Child Abuse Review*, vol. 14, br. 4, 2005., str. 4.

¹⁷ Od poznatijih su "Incest Family" i "Child Love". Pavlović, Zoran S.; Petković, Nikola; Matijašević Obradović, Jelena, Dječja pornografija, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 51, br. 1, 2014., str. 50.

postoje teškoće neusklađenosti u zaštiti djece od zlostavljanja.¹⁸ Javnost počinje shvaćati da je ovo veliki društveni problem te su uslijedile pravne regulacije, zabrane i ograničenja u SAD-u, Švedskoj te Danskoj. Godine 1984. u SAD-u dolazi do izmjena tadašnjeg zakona, na način da se ukida kriterij zakonske neprimjerenosti sadržaja te posjedovanje bilo kakvog oblika dječje pornografije postaje kazneno djelo.¹⁹

Današnji tehnološki napredak otežava otkrivanje počinitelja koji se brane pod krinkom anonimnosti. Kroz informacijsko-komunikacijske tehnologije svjesni su mogućnosti lažnog predstavljanja i povećane anonimnosti, a rabi se i *web*-kamera radi ostvarenja seksualnog kontakta,²⁰ a počinitelj može steći djetetovo povjerenje manipulacijom radi kasnijeg seksualnog zlostavljanja u okolnostima koje dopuštaju potpunu kontrolu nad djetetom.²¹

3. SPOLNO MAMLJENJE ILI VRBOVANJE DJECE RADI SEKSUALNOG KONTAKTA (*GROOMING*)

Iako je spolno mamljenje ili vrbovanje djece radi seksualnog kontakta nova inkriminacija, to nije novi koncept jer je poznat u psihološkoj literaturi kao seksualno devijantno ponašanje.²² "Termin se odnosi na pripremu za specifičnu svrhu, ulogu ili funkciju, a u literaturi se upotrebljavaju termini poput cyber eksploatacije, internet zavodjenja, pripreme djeteta, seksualnog groominga i sl."²³ Sama definicija kaznenog djela obuhvaća ponašanje gdje punoljetna osoba koja osobi mlađoj od 15 godina, u namjeri da ona ili druga osoba nad njom počini kazneno djelo spolne zlouporabe djeteta mlađeg od petnaest godina²⁴, iskorištavanja djece za pornografiju,²⁵ iskorištavanja djece za pornografske predstave²⁶ korištenjem informacijsko-komunikacijskih tehnologija ili na drugi način predloži susret s njom ili drugom osobom i koja poduzme mjere da do tog susreta

¹⁸ Kierkegaard, Sylvia M., *Cybering, Online Grooming and Ageplay*, Computer Law & Security Report, vol. 24, br. 2, 2008., str. 41.

¹⁹ Graham Jr, William R., *Uncovering and Eliminating Child Pornography Rings on the Internet: Issues regarding and Avenues Facilitating Law Enforcement's Access to Wonderland*, Law Review, Michigan State University-DCL, vol. 2, br. 1, 2000., str. 457.

²⁰ Russell, Gabrielle, *Pedophiles in Wonderland: Censoring the Sinful in Cyberspace*, Journal of Criminal Law and Criminology, vol. 98, br. 4, 2008., str. 1475.

²¹ Herceg Pakšić, B., *op. cit.* (bilj. 5), str. 163.

²² Herceg Pakšić, B., *op. cit.* (bilj. 5), str. 163.

²³ *Ibid.*

²⁴ Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, čl. 158.

²⁵ *Ibid.*, čl. 163. st. 1. i st. 2.

²⁶ *Ibid.*, čl. 164. st. 1.

dođe. Različiti autori definiraju spolni *grooming* kao proces u kojem odrasla osoba priprema dijete i okolinu za spolno zlostavljanje tog djeteta.²⁷ Prisutni su i posebni ciljevi koji uključuju ostvarivanje pristupa djetetu, zadobivanje djetetova povjerenja i održavanje odnosa u tajnosti kako bi se spriječilo otkrivanje. Svrha je tog procesa učvršćivanje obrasca postupanja zlostavljača, kao i način na koji može biti upotrijebljen, a to je poput sredstva opravdanja ili prikrivanja njegove aktivnosti.²⁸

Internet ima značajan utjecaj na mlade i na njihovo ponašanje pa je već i ta činjenica okolnost koja olakšava počiniteljima odabir i pristup žrtvi.²⁹ Često će počinitelj pokušati stupiti u kontakt s više potencijalnih žrtava kako bi si omogućio veći pristup maloljetnicima.³⁰ Koriste se aktivnosti koje su dostupne pa samim time i legalne, a iste rezultiraju nelegalnim spolnim kontaktom.³¹ Također, počinitelje je moguće identificirati i prema prepoznatljivom stilu komunikacije, a to je slanje seksualno eksplicitnih sadržaja i materijala, kao i slanje poruka koje imaju seksualnu konotaciju s pratećim izrazima.³² Ovdje treba napomenuti kako je struka suglasna s istraživanjem vlastite seksualnosti u tinejdžerskoj dobi kao sastavni dio sazrijevanja, ali moguće je da budu ostvarena obilježja kaznenog djela.³³ Počinitelji posebice obraćaju pozornost na iznimnu i izraženu ranjivost te nisko samopouzdanje potencijalnih žrtava.³⁴ Također, valja istaknuti i dvojni prirodu same informacijsko-komunikacijske tehnologije kada je riječ o ovoj temi. Osim negativne strane koja daje prostor počiniteljima za počinjenje kaznenih djela, pozitivna strana u tome jest činjenica da ista tehnologija pak daje mogućnost za

²⁷ Craven, Samantha; Brown, Sarah; Gilchrist, Elizabeth, Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations, *Journal of Sexual Aggression*, vol. 12, br. 3, 2006., str. 287.–299., Ost, Suzanne, *Child Pornography nad Sexual Grooming – Legal and Societal Responses*, Cambridge University Press, 2009., str. 436.–460.

²⁸ Craven, S.; Brown, S.; Gilchrist, E., *op. cit.* (bilj. 27), str. 297.

²⁹ Ezioni, Limor, *The Crime of Grooming*, *Child and Family Law Journal*, vol. 8, br. 1, 2020., str. 8.

³⁰ de Santisteban, Patricia; Del Hoyo, Joana; Alcázar-Córcoles, Miguel; Gámez-Guadix Manuel, *Progression, maintenance, and feedback of online child sexual grooming: A qualitative analysis of online predators*, *Child Abuse Neglect*, vol. 80, br. 1, 2018., str. 204.

³¹ Ost, S., *op. cit.* (bilj. 27), str. 436.–460.

³² Lorenzo-Dus, Nuria; Kinzel, Anina, *So is your mom as cute as you: Examining patterns of language use in online sexual grooming of children*, *Journal of Corpora and Discourse Studies*, vol. 2, br. 1, 2019., str. 30.

³³ High, Anna, *Good, Bad and Wrongful Juvenile Sex: Rethinking the Use of Statutory Rape Laws Against the Protected Class*, *Arkansas Law Review*, vol. 69, br. 3, 2016., str. 792.–795.

³⁴ *Basic stages of grooming for Sexual Exploitation*, dostupno na: <https://www.endslaverynow.org/blog/articles/basic-stages-of-grooming-for-sexual-exploitation>, pristupljeno 9. studenog 2020.

prikupljanje dokaza i otkrivanje počinitelja kaznenog djela.³⁵ *Grooming* se najčešće odvija na društvenim mrežama,³⁶ *chatovima*,³⁷ u skupinama korisnika interneta³⁸ ili foruma.

Aktivnost počinitelja u približavanju i zavođenju djeteta opisuje se kao nagovaranje³⁹ ili vrbovanje, odnosno čin odrasle osobe koja od djeteta zahtijeva sudjelovanje u neželjenim spolnim aktivnostima i/ili komunikaciji u koju je uključeno i iznošenje osobnih spolnih informacija, bez obzira na to želi li to dijete ili ne.⁴⁰ Pripreme koje *online groomer* obavlja sastoje se od kreiranja digitalnog identiteta i profila koji sadrži lažne podatke o spolu, starosti i lokacije s koje se ostvaruje komunikacija, a uključuje i kreiranje lažne IP adrese, korištenje pretplatničkog broja, računala ili mobitela nakon čega slijedi iniciranje kontakta s maloljetnom osobom.⁴¹ Počinitelji su vrlo iskusni i vješti u skrivanju svog identiteta.⁴²

4. STADIJI DJELA I TIPOVI POČINITELJA

Kao ključni stadiji,⁴³ odnosno koraci izdvajaju se stvaranje posebne povezanosti između počinitelja i žrtve, povjerenja, ublažavanje djetetova opiranja i omamljivanje, odnosno klopka kao ostvarenje cilja.⁴⁴ Dakle, prvi je korak ostvarivanje posebne povezanosti i uspostava odnosa s djetetom na način da se počinitelj ponaša prema djetetu kao prema odrasloj i zreloj osobi, što uvelike ima utjecaj budući da većina maloljetnika želi da se prema njima odnosi kao prema zrelim odraslim osobama što će im imponirati. Zatim, čuva njegove tajne i time stvara “posebnu” vezu te ih mami razgovorom o određenim

³⁵ Eneman, Marie; Gillespie, Alisdair; Stahl, Bernd, Technology and sexual Abuse: a Critical Review of an Internet Grooming Case, ICIS 2010 Proceedings – Thirty First International Conference on Information Systems, 2010., str 2.

³⁶ Facebook, Twitter, Dropbox, MSN...

³⁷ Grupa za razgovor.

³⁸ *Usenet* ili *newsgrupa*; tematska grupa.

³⁹ Engl. *solicitation* – nagovaranje, dosađivanje, zahtjev, traženje. U prijevodu Konvencije termin se prevodi kao “vrbovanje”. Više u: Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, čl. 23.

⁴⁰ Rogers, Paul; Wczasek, Ryan; Davies, Michelle, Attributions of blame in a hypothetical internet solicitation case: Roles of victim naivety, parental neglect & respondent gender, Journal of Sexual Aggression: an international, interdisciplinary forum for research, theory and practice, vol. 17, br. 2, 2011., str. 129.–214.

⁴¹ Škrčić, Dražen, Mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba uporabom informacijsko komunikacijske tehnologije, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 34, br. 2, 2013., str. 1143.

⁴² McAlinden, Anne-Marie, Setting ‘em up: Personal, familial and institutional grooming in the sexual abuse of children, Social & Legal Studies, vol. 15, br. 3, 2006., str. 343.

⁴³ Skraćenica na engl. *BRAT* – *Bond, Reliance, Attenuate, Trap*.

⁴⁴ Tanner, Jim; Brake, Stephen, Exploring Sex Offender Grooming, 2013., str. 10., dostupno na: <http://www.kbsolutions.com/Grooming.pdf>, pristupljeno 9. studenog 2020.

temama koje su djeci te dobi zanimljive. Laskat će djetetu i govoriti mu stvari koje ono želi čuti i u vezi s kojima je nesigurno.⁴⁵ Pokazuju vrlo izraženu brigu i zanimanje za žrtve.⁴⁶ Valja istaknuti kako *online* komunikacija pruža veću hrabrost djeci u izražavanju želja i iznošenju intimnih informacija o sebi nego što je to komunikacija “licem u lice”.⁴⁷ S djevojčicama su to razgovori o ljubavnom i intimnom životu, društvenom statusu i zanimanjima te pružanje podrške. S dječacima su to razgovori o vožnji, alkoholu, slikama eksplicitnog sadržaja i njihovim željama. U ovom je stadiju cilj postati djetetov najbolji prijatelj i osoba na koju se uvijek može osloniti. Razgovorom o takvim temama dijete će smatrati da ono zna nešto što drugi ne znaju i da je to specifičnost tajnog odnosa kojeg ima s počiniteljem.⁴⁸ To će se postići različitim metodama. Primjerice, navest će dijete da se osjeća posebno te će mu kupovati darove i uvijek “biti tu za njega”.⁴⁹

Sljedeći je korak povjerenje, odnosno stvaranje povjerljivog odnosa u kojem počinitelj čini sve kako bi postao djetetova emocionalna podrška i na taj način izolirao dijete od roditelja i ostalih odraslih osoba iz njegova okruženja. Kasnije će uslijediti zlorporaba stečenog povjerenja.⁵⁰ Zatim dolazi do ublažavanja djetetova opiranja korak po korak, polako i pod krinkom dobrih namjera uz odgovarajuća i prilagođena objašnjenja kako bi se odnos normalizirao. Slijedi fizički kontakt koji počinje poprimati elemente spolnog zlostavljanja uz ispriku da se to više neće ponoviti ili da je to bila slučajnost. I krajnji, ciljani stadij; namamljivanje, odnosno klopka.⁵¹

U ovim situacijama mogu biti prisutne i prijetnje, različitog sadržaja (da će u slučaju iznošenja istine žrtva biti ubijena ili ozlijeđena, zatim prema članovima obitelji ili pak uključivati kućne ljubimce i druge bliske osobe koje su djetetu drage, o obznanjivanju tajni i saznanja da djetetu neće nitko vjerovati ako kaže istinu, posramljivanje... i sl.). Nadalje, katkad se dijete zbog straha počinje osjećati dužno da zaštititi ostalu djecu iz svog okruženja, primjerice mlađu braću i sestre te misli da ako ono dopusti zlostavljanje, počinitelj to neće činiti njegovim bližnjima.⁵²

⁴⁵ Reeves, Jane; Soutar, Emma; Green, Sally; Crowther, Tracy, Children and Young People's Vulnerabilities to Grooming, 2018., dostupno na: <https://www.intechopen.com/books/contemporary-perspective-on-child-psychology-and-education/children-and-young-people-s-vulnerabilities-to-grooming>, pristupljeno 30. ožujka 2021.

⁴⁶ McAlinden, A., *op. cit.* (bilj. 42), str. 345.

⁴⁷ Staksrud, Elisabeth; Ólafsson, Kjartan; Livingstone, Sonia, Does the use of social networking sites increase children's risk of harm?, *Computers in Human Behavior*, vol. 29, br. 1, 2012., str. 40.–50.

⁴⁸ Tanner, J.; Brake, S., *op. cit.* (bilj. 44), str. 11.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Raine, Susan; Kent, Stephen, The grooming of children for sexual abuse in religious settings: Unique characteristics and select case studies, *Aggression and Violent Behavior*, vol. 48, br. 1, 2019., str. 181.

⁵¹ Tanner, J.; Brake, S., *op. cit.* (bilj. 44), str. 11.–15.

⁵² *Ibid.*, str. 15.

Uspostava određenog stupnja povezanosti prema počinitelju otežava doznavanje jer je dijete svjesno da je počinitelj učinio nešto jako loše i povrijedio ga, ali će i dalje biti privrženo i neće htjeti da ide u zatvor jer će mu ondje biti loše.⁵³

Uvjeravanja djeteta da mu nitko neće vjerovati da je zlostavljano, kao i posramljivanje, ostavljaju najteže psihičke posljedice na dijete.⁵⁴ Zbog česte neupućenosti, dijete neće nikome reći za zlostavljanje jer nije svjesno da je riječ o zlostavljanju.⁵⁵

Znanstvena istraživanja koja iznose autori Winters i Jeglic⁵⁶ te De Jong i Bijleveld⁵⁷ navode da ovo zlostavljanje ostavlja dalekosežne i dugotrajne posljedice na žrtvu. Uistinu je teško da se dijete u potpunosti oporavi⁵⁸ te će se ono suočavati s mogućim posljedicama čitav život.⁵⁹ Najčešća klinička slika obuhvaćat će različite simptome od anksioznosti, depresije, traume od seksualnog zlostavljanja do nesаницe i seksualnih problema.⁶⁰ Osim toga, autori Pilgrim⁶¹ i Letourneau⁶² ističu kako seksualno zlostavljanje ostavlja negativne posljedice i na samo društvo jer je to pitanje i socijalne skrbi, obrazovanja, javnog zdravlja, kaznenopravnih sustava te ekonomskih politika pa je navedeno izazov za javne politike svih država.

Što se tiče samog profila počinitelja s kriminalističkog aspekta, oni nisu jednaki i istoznačni. *Online* komunikacija češća je između odraslih i maloljetnika, kao i djece i mlađih punoljetnika, a počinitelji su uobičajeno adolescenti ili tridesetogodišnjaci i četrdesetog-

⁵³ Sharland, Elaine, *et al.*, Professional Intervention in Child Sexual Abuse (Studies in Child Protection), London, HMSO, 1996., str. 139.

⁵⁴ Tanner, J.; Brake, S., *op. cit.* (bilj. 44), str. 10.–15.

⁵⁵ Martellozzo, Elena, Online sexual grooming: children as victims of online abuse, *Cybercrime and its victims*, Routledge Taylor & Francis, 2017., str. 123.

⁵⁶ Winters, Georgia M.; Jeglic, Elizabeth L., I Knew It All Along: The Sexual Grooming Behaviors of Child Molesters and the Hindsight Bias, *Journal of Child Sexual Abuse*, vol. 25, br. 1, 2016., str. 20.–21.

⁵⁷ De Jong, Rinke; Bijleveld, Catrien, Child Sexual Abuse and Family Outcomes, *Crime Science*, vol. 4, br. 34, 2015., str. 177.

⁵⁸ Quayle, Ethel; Taylor, Max, Child Seduction and Self-Representation on the Internet, *Cyberpsychology & Behaviour*, 2001., str. 597.–608.

⁵⁹ Palmer, Tink, Behind the screen: Children who are the subjects of abusive images. U: Quayle, E.; Taylor, M. (Ed.), *Viewing child pornography on the Internet: Understanding the offence, managing the offender, helping the victim*, 2005., str. 61.–74.

⁶⁰ Wolf, Molly R.; Pruitt, Doyle K., Grooming Hurts Too: The Effects of Types of Perpetrator Grooming on Trauma Symptoms in Adult Survivors of Child Sexual Abuse, *Journal of Child Sexual Abuse*, vol. 28, br. 3, 2019., str. 7.

⁶¹ Pilgrim, David, Child Sexual Abuse: From Diagnosis to Formulation, *Educational & Child Psychology*, vol.34, br. 4, 2017., str. 40.

⁶² Letourneau, Elizabeth J. *et al.*, The Economic Burden of Child Sexual Abuse in the United States, *Child Abuse & Neglect*, vol. 79, br. 1, 2018., str. 413.

dišnjaci koji preferiraju mlađe partnere.⁶³ Prema poznatim karakteristikama počinitelja razvijaju se njihovi kriminalistički profili i zaključuje o osnovna tri tipa *groomera*.⁶⁴

Iako nema strogo razlikovanja tipova niti određenog pravila i obrazaca njihova ponašanja, namjera i krajnji cilj *groomera* razvija se u tri osnovna smjera.⁶⁵

Prvi, onaj koji se zadržava na uvidu u pornografski sadržaj, odnosno fotografije, videozapise genitalija djeteta ili prikaz stvarnog ili simuliranog spolnog ponašanja djeteta.⁶⁶ Moguće je daljnje nabavljanje pornografskog sadržaja, ali sve ostaje u virtualnom okruženju. Snimanjem i pohranjivanjem te posjedovanjem dječje pornografije stečene na navedeni način ostvaruju se elementi bića kaznenog djela posjedovanja dječje pornografije.

Drugi tip *groomera* rabi informacijsko-komunikacijsku tehnologiju kao sredstvo dogovaranja susreta, a za krajnji cilj ima fizičko spolno zlostavljanje djeteta. Treći tip rabi informacijsko-komunikacijske tehnologije radi ostvarivanja pristupa pornografskom sadržaju, fotografijama i videozapisima koji sadrže djetetove genitalije ili eksplicitno stvarno ili simulirano spolno ponašanje žrtve i konačno, dogovaranje susreta, odnosno sastanka, koje za krajnji cilj ima proizvodnju dječje pornografije i poduzimanje konkretnih mjera da se sastanak uistinu realizira. Treba istaknuti kako se mnogima virtualni svijet čini anoniman, dalek i neistražen, a zapravo je sve vrlo realno i stvarno, posebice kada nastupe posljedice.⁶⁷

Moguće je ostvarenje sva tri oblika, kao i njihova međusobna kombinacija. To je vidljivo u švedskom slučaju "Alexandra Mann", prvom tamošnjem slučaju u kojem je nastupilo spolno zlostavljanje uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije te je 2009. godine u švedsko zakonodavstvo stvoren i implementiran pojam *groominga*.⁶⁸ Počinitelj, neoženjen muškarac, irački državljanin inicijala B. T.; star 31 godinu, kreirao je lažni profil te se predstavljao kao ženska osoba imena "Alexandra Mann" kako bi mogao stupiti u kontakt s mladim djevojkama.⁶⁹ Prethodno je osuđivan za dva kaznena djela za-

⁶³ Kool, Renee, Prevention by All Means – A Legal Comparison of the Criminalization of Online Grooming and Its Enforcement, Utrecht Law Review, vol. 7, br. 3, str. 49.

⁶⁴ Vidi više u: Webster, Stephen *et al.*, European Online Grooming Project – Final Report, 2012., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/257941820_European_Online_Grooming_Project_-_Final_Report, pristupljeno 9. studenog 2020., str. 81.

⁶⁵ Kloess, Juliane A., *et al.*, Offense Processes of Online Sexual Grooming and Abuse of Children Via Internet Communication Platforms Sexual Abuse, A Journal of Research and Treatment, vol. 31, br. 1, 2019., str. 75.

⁶⁶ Još se nazivaju i faktori rizika.

⁶⁷ Kosić, Siniša, Online društvene mreže i društveno umrežavanje kod učenika osnovne škole: Navika Facebook generacije, Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, vol. 56, br. 24, 2010., str. 103.–125.

⁶⁸ Eneman, M.; Gillespie, A.; Stahl, B., *op. cit.* (bilj. 35), str. 6.–9.

⁶⁹ Prema autorima Finkelhor, D.; Mitchell, K.; Wolak, J., 2000; Shannon, D., 2008.; najčešće žrtve su djevojčice te su izloženije *groomingu* od dječaka, a muškarci i dječaci se najčešće nalaze u ulozi počinitelja. Također, u provedenom istraživanju nad 15-godišnjim učenicima 2005. godine, švedsko Nacionalno vijeće za suzbijanje

vođenja mladih i seksualnog uznemiravanja. Bio je suvlasnik internetskog *caffea* čija je računala koristio kao privatna u svom stanu. Godine 1999. počinje koristiti izmišljeni lik "Alexandre", (poslije i druge), profesionalnog modela, voditeljice agencije za pružanje usluga pratnje i tako kontaktira s mladim djevojkama na društvenim mrežama. Potom je slijedilo nastavljanje privatne komunikacije i navođenje djevojaka na slanje vlastitih eksplicitnih fotografija, videozapisa i aktivnosti pred *web*-kamerom. Pod krinkom osmišljenog lika, s mladim bi djevojkama postigao povezanost i povjerenje na način da bi im podizao samopouzdanje.⁷⁰ Prikupljao je podatke o njihovim spolnim aktivnostima i o telefonskim brojevima te ih nagovarao na različite aktivnosti i prostituciju. Odbijanje suradnje bilo je praćeno prijetnjama, ucjenama i drugim kaznenim djelima.⁷¹ U konačnici, počinitelj je optužen za kaznena djela učinjena na štetu 56 mladih djevojaka u dobi od 12 do 17 godina te je u lipnju 2006. godine osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedanaest godina uz deportaciju. Nakon žalbe, žalbeni je sud 2007. godine umanjio kaznu na deset godina zatvora i deportaciju. Također, bio je osuđen i na isplatu 2,4 milijuna švedskih kruna odštete.⁷²

5. EUROPSKOPRAVNI OKVIR

U nastavku iznosimo europskopравни okvir koji čine Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja⁷³ iz 2007. godine i Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o borbi protiv spolne zloporabe i spolnom iskorištavanju djece i dječjoj pornografiji⁷⁴ iz 2011. godine. Navedeni pravni instrumenti nalažu državama članicama da u svoja nacionalna zakonodavstva inkriminiraju ponašanje koje udovoljava *groomingu*.

kriminala zaključilo je da je nešto više od 30% učenika (ispitanika) izjavilo da je bilo žrtvom neželjenog *online* seksualnog kontakta od strane odrasle osobe ili osobe koja se tako predstavljala. U ulozi žrtve, djevojaka je bilo u većoj mjeri; 48%, a dječaka 18%. Navedeno potvrđuju i statistički podaci MUP-a iz 2017. godine koji bilježe da čak 90% žrtava kaznenih djela počinjeno ICT tehnologijom čine djevojčice. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf>, pristupljeno 10. studenog 2020.

⁷⁰ Ovdje valja istaknuti i rezultate istraživanja provedenog u Velikoj Britaniji koje bilježi da je dovoljno manje od 18 minuta komunikacije s počiniteljem kako bi uvjerio i ostvario vezu s djetetom. The Online Grooming Communication Project, dostupno na: <https://projects.swan.ac.uk/onlinegroomingcommunication/>, pristupljen: 11. studenog 2020.

⁷¹ Eneman, M.; Gillespie, A.; Stahl, B., *op. cit.* (bilj. 35), str. 6.–9.

⁷² *Ibid.*

⁷³ Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Odbor ministara 12. srpnja 2007.

⁷⁴ Direktiva (EU) br. 2011/93 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP, SL L 335, 17. prosinca 2011. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: Poglavlje 19, Svezak 016, str. 1.–14.

5.1. KONVENCIJA VIJEĆA EUROPE O ZAŠTITI DJECE OD SPOLNOG ISKORIŠTAVANJA I SPOLNOG ZLOSTAVLJANJA IZ 2007.

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja sastavljena je u Španjolskoj u Lanzaroteu 25. listopada 2007. godine.⁷⁵ Potpisalo ju je 47 država članica.⁷⁶ Što se tiče Republike Hrvatske, Konvencija je stupila na snagu 1. siječnja 2012. godine.⁷⁷

Istaknuti su joj ciljevi sprječavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, zaštita prava djece žrtava i promicanje nacionalne i međunarodne suradnje.⁷⁸ Konvencija propisuje potrebe inkriminacije vrbovanja djece u spolne svrhe. To će se ogledati kroz uspostavu prijateljstva s djetetom, prikriivanje zlostavljačeve stvarne dobi, postupno uključivanje djeteta u razgovore o intimnim stvarima i odnosima te izlaganje djeteta spolno eksplicitnim sadržajima kako bi se smanjio otpor i inhibicija za seksualni odnos.⁷⁹

Razni su načini na koje zlostavljač može dijete lukavo navesti na sudjelovanje u proizvodnji dječje pornografije, primjerice navođenjem djeteta na slanje vlastitih fotografija izrađenih digitalnim fotoaparatom, *web*-kamerom te mobitelom, a mobitel za zlostavljača predstavlja sredstvo kontrole nad djetetom s pomoću prijatelja. U slučaju dogovora i realiziranja fizičkog sastanka, dijete može biti zlostavljano ili ozlijeđeno i na drugi način.⁸⁰ Propisuje se obveza inkriminacije namjernog čina iniciranja sastanka odrasle osobe preko informacijsko-komunikacijske tehnologije s djetetom u dobi u kojoj ono još nije doseglo dobnu granicu za davanje pristanka za sudjelovanje u spolnim aktivnostima, radi počinjenja bilo kojeg kaznenog djela sudjelovanja djeteta u spolnim aktivnostima ili pak proizvodnje dječje pornografije. Prijedlog prate radnje koje dovode do takvog sastanka, što uključuje dolazak počinitelja na mjesto sastanka.⁸¹ Pokušaj uspostave kontakta mora biti popraćen prijedlogom za sastanak,⁸² a sama svrha izražena prije počinjenja kaznenog djela te svi elementi kaznenog djela moraju biti počinjeni s

⁷⁵ Zato se još naziva i Lanzarote konvencija.

⁷⁶ Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse Chart of signatures and ratifications, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201/signatures>, pristupljeno 9. studenog 2020.

⁷⁷ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, NN-MU, broj 11/2011, NN-MU, broj 13/2011.

⁷⁸ *Ibid.*, čl. 1.

⁷⁹ Škrtić, D., *op. cit.* (bilj. 41), str. 1144.

⁸⁰ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, t. 156.

⁸¹ *Ibid.*, čl. 23.

⁸² *Ibid.*, t. 157.

namjerom.⁸³ Konvencijski tekst određuje i pojam dječje pornografije koji je u jednom dijelu obavezan,⁸⁴ a u drugom je ostavljen prostor svakoj državi članici potpuno ili djelomično ne primijeniti obvezu sankcioniranja proizvodnje i posjedovanja pornografskog materijala, koji obuhvaća simulirane prikaze ili stvarne fotografije djece koja su prešla dobnu granicu za davanje pristanka za sudjelovanje u spolnim aktivnostima ako su te fotografije proizvedene i ako ih se posjeduje s njihovim pristankom i isključivo za njihovu privatnu uporabu.⁸⁵

Predmetno kazneno djelo može biti počinjeno isključivo uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije, dok ostali oblici *groominga* ostvareni stvarnim kontaktom ili neelektroničkim komunikacijskim sredstvima nisu uključeni u doseg odredbe. Konvencija je usmjerena na najrizičniji oblik *groominga* s pomoću mobitela i preko interneta kojima većina mladih ima pristup.⁸⁶

Osim navedenog valja istaknuti da i navedena Konvencija u obzir uzima i promiče obrazovanje djece, preventivne programe i intervencije, zapošljavanje i izobrazbu osoba koje rade s djecom, izradu i provedbu državnih politika, programa ili drugih inicijativa vezanih uz borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece, mjere za javnost i kampanje o podizanju svijesti.⁸⁷

To je izrazito važna komponenta usmjerena na edukaciju mladih osoba, ali i odraslih u dječjem okruženju radi spoznavanja rizika koje sa sobom nosi ovo kazneno djelo te ih upućuje na sigurno ponašanje i korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

5.2. DIREKTIVA EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O SUZBIJANJU SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA I SEKSUALNOG ISKORIŠTAVANJA IZ 2011.

Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o borbi protiv spolne zlouporabe i spolnom iskorištavanju djece i dječjoj pornografiji također propisuje obvezu uvrštavanja predmetnog kaznenog djela u nacionalna zakonodavstva. Predviđa kažnjavanje namjernog

⁸³ *Ibid.*, t. 158.

⁸⁴ Prema čl. 20. st. 1. Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja: "Bilo koji materijal koji vizualno prikazuje dijete koje sudjeluje u stvarnoj ili simuliranoj spolno eksplicitnoj aktivnosti ili bilo koji prikaz spolnih organa djeteta u primarno spolne svrhe."

⁸⁵ Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Odbor ministara 12. srpnja 2007., čl. 20.

⁸⁶ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse t. 159.

⁸⁷ Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Odbor ministara 12. srpnja 2007., Poglavlje II.

postupanja koje obuhvaća predlaganje odrasle osobe uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije da se sastane s djetetom u dobi u kojoj ono još nije u dobi za davanje pristanka za sudjelovanje u spolnim aktivnostima⁸⁸ radi činjenja kaznenog djela sudjelovanja djeteta u spolnim aktivnostima⁸⁹ te proizvodnji dječje pornografije.⁹⁰ Tekst Direktive sadrži i određene dječje pornografije. Također, uvedena je i obveza za propisivanje nužnih mjera kako bi pokušaj počinjenja kaznenog djela i pribavljanja i posjedovanja dječje pornografije,⁹¹ kad odrasla osoba s pomoću informacijsko-komunikacijske tehnologije navodi i nagovara dijete koje još nije doseglo dobnu granicu za davanje pristanka za sudjelovanje u spolnim aktivnostima i ima uvid u dječju pornografiju u kojoj bi se to dijete prikazivalo,⁹² bio kažnjiv; kao i svjesno omogućavanje pristupa navedenim sadržajima uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije.⁹³

U nastavku ovoga rada iznijet će se implementacija prethodno predstavljenih odredaba u Kazneni zakon.

6. KAZNENO DJELO “MAMLJENJE DJETETA ZA ZADOVOLJENJE SPOLNIH POTREBA” U KAZNENOM ZAKONU

Sukladno odredbama Konvencije Vijeća Europe i Direktive, inkriminacija predlaganja sastanka i poduzimanja konkretnih mjera da se susret ostvari s namjerom spolne zlouporabe djeteta realizirana je implementacijom u odredbu članka 161. Kaznenog zakona kao kazneno djelo “Mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba”. Naime, 2011. godine Hrvatski je sabor usvojio Kazneni zakon koji je stupio na snagu 2013. godine te su tim zakonom kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta regulirana u zasebnom dijelu, glavi XVII. Kaznenog zakona.⁹⁴

⁸⁸ Direktiva (EU) br. 2011/93 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP, SL L 335, 17. prosinca 2011. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: Poglavlje 19, Svezak 016, str. 1.–14., čl. 6. st 1.

⁸⁹ *Ibid.*, čl. 3. st. 4.

⁹⁰ *Ibid.*, čl. 5. st. 6.

⁹¹ *Ibid.*, čl. 5. st. 2.

⁹² *Ibid.*, čl. 6. st. 2.

⁹³ *Ibid.*, čl. 5. st. 3.

⁹⁴ Glavu XVII čine: čl. 158. Spolna zlouporaba djeteta mlađeg od 15 godina; čl. 159. Spolna zlouporaba djeteta starijeg od 15 godina; čl. 160. Zadovoljenje pohote pred djetetom mladim od 15 godina; čl. 161. Mamljenje djece za zadovoljenje spolne potrebe; čl. 162. Podvođenje djeteta; čl. 163. Iskorištavanje djece za pornografiju; čl. 164. Iskorištavanje djece za pornografske predstave; čl. 165. Upoznavanje djece s pornografijom; čl. 166. Teška kaznena djela spolnog iskorištavanja i zlostavljanja djeteta.

Članak 161. Kaznenog zakona glasi:

“Punoljetna osoba koja osobi mlađoj od petnaest godina, u namjeri da ona ili druga osoba nad njom počini kazneno djelo iz članka 158. ili članka 163. stavka 1. i 2. ili članka 164. stavka 1. ovoga Zakona, putem informacijsko komunikacijskih tehnologija ili na drugi način predloži susret s njom ili drugom osobom i koja poduzme mjere da do tog susreta dođe, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Tko prikuplja, daje ili prenosi podatke o osobi mlađoj od petnaest godina radi počinjenja kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“

Cilj je prevencija spolnog zlostavljanja djece prije samog uspostavljanja fizičkog kontakta djeteta i zlostavljača, odnosno inkriminacija nagovaranja djeteta na proizvodnju dječje pornografije koja bi prikazivala dijete te nagovaranje djeteta na realizaciju fizičkog sastanka radi zadovoljenja spolnih potreba i proizvodnje dječje pornografije.⁹⁵ Inkriminirano je ponašanje punoljetne osobe koja predlaže susret koristeći informacijsko-komunikacijsku tehnologiju osobi u dobi u kojoj ne može dati pristanak na spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju, s namjerom da nad njom počini kazneno djelo sudjelovanja u spolnim aktivnostima⁹⁶ i predloži fizički susret s njom ili drugom osobom i koja poduzme konkretne mjere da do tog susreta i dođe. Navedeno se može počinuti samo s izravnim namjerom. Odredbe Direktive prihvaćene su u velikoj mjeri.⁹⁷ Nisu definirane konkretne mjere koje se odnose na realizaciju sastanka, prijedlog za sastanak ne mora nužno sadržavati točno određeno vrijeme i lokaciju. Tako će se aktivnostima poduzetim radi realizacije sastanka smatrati počiniteljev odlazak na dogovorenu lokaciju, opisivanje žrtvi lokacije sastanka, kupnja prijevoznih karti, primjerice za vlak ili ulaznice u vezi s namjeranim sastankom te rezervacija hotelske sobe.⁹⁸ Kazneno je djelo dovršeno u trenutku kada počinitelj nakon nagovaranja na susret osobe dobi mlađe od 15 godina preko informacijsko-komunikacijske tehnologije poduzme bilo koju radnju kako bi ostvario dogovoreni sastanak.⁹⁹ Ovdje treba istaknuti da je zakonodavac imao

⁹⁵ Škrčić, D., *op. cit.* (bilj. 41), str. 1146.

⁹⁶ Kazneno djelo spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina, regulirano člankom 158. Kaznenog zakona.

⁹⁷ Rittossa, Dalida, Seksualni delikti na štetu djece: hrvatski kaznenopravni okvir kroz prizmu zahtjeva iz Direktive 2011/93/EU. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, br. 1, 2018., str. 44.

⁹⁸ Škrčić, D., *op. cit.* (bilj. 41), str. 1157.

⁹⁹ Prema statističkim podacima MUP-a za 2017. i 2018. godinu, dostupnima na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf>, pristupljeno 10. studenog 2020. i https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2019/Pregled%20sigurnosnih%20pokazatelja%20u%202018%20godini/Statisticki%20pregled%202018_web.pdf, pristupljeno 10. studenog 2020.; u Republici Hrvatskoj bilježi se u 2017. godini sljedeće: 272 kaznena djela na štetu djece počinjena preko ICT-a od kojih: 15 kaznenih djela namamljivanja djeteta za zadovoljenje spolnih potreba, 185 kaznenih djela iskorištavanja djeteta za pornografiju, 71 kazneno djelo upoznavanja djeteta s pornografijom i jedno kazneno djelo iskorištavanja djece za pornografske predstave. Podaci za 2018. godinu u odnosu na 2017. godinu bilježe veći broj kaznenog djela upoznavanja djeteta s pornografijom, a ostalih je počinjeno manje; ukupan je broj 246 kaznenih djela na štetu djece počinjena preko ICT-a od kojih 14 kaznenih djela namamljivanja djeteta za zadovoljenje spolnih

intenciju proširivanja kažnjavanja na raniji stadij u povodu zaštite najugroženijih. Sama komunikacija, dopisivanje, žrtve i počinitelja neće biti kazneno djelo. Također, kaznenopravna odgovornost počinitelja proširuje se i na dogovaranje susreta djeteta s osobom različitom od počinitelja, s namjerom da druga osoba sudjeluje u spolnim aktivnostima s djetetom¹⁰⁰ i poduzme konkretne mjere da do tog susreta i dođe.

Što se tiče pripremnih radnji, propisano je i njihovo sankcioniranje za počinjenje kaznenih djela spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina ili dječje pornografije, odnosno inkriminacija prikupljanja, davanja i prenošenja podataka koji će se upotrijebiti za počinjenje kaznenog djela.¹⁰¹ Način na koji će se, u pravilu, vršiti prikupljanje podataka o spolnim sklonostima i preferencijama jest neposrednom komunikacijom i razmjenom informacija s djetetom. U slučaju posjedovanja baze podataka djece određenog spola i dobi, posebice ako su dostupni i podaci o djetetovim spolnim sklonostima ili preferencijama, broj djetetova mobitela te činjenicu da je riječ o ranije osuđivanoj osobi za kaznena djela protiv spolne zlouporabe djece ili posjedovanja dječje pornografije – bit će dovoljni za sumnju da su navedeni podaci pribavljeni s namjerom počinjenja kaznenog djela *groominga*.¹⁰²

Kažnjiv je pokušaj počinjenja ovog kaznenog djela. Sukladno definiciji pokušaja, kažnjivo je poduzimanje radnje koja neposredno, vremenski i prostorno prethodi ostvarenju bića kaznenog djela.¹⁰³ Dogovaranje sastanka uz namjeru počinjenja težeg kaznenog djela bez konkretnih aktivnosti da dođe do realizacije susreta, bila bi radnja koja prostorno i vremenski neposredno prethodi ostvarenju bića kaznenog djela. Sama komunikacija uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije odrasle osobe i djeteta mlađeg od 15 godina, kao i nagovaranje djeteta na stvarni fizički susret s namjerom počinjenja kaznenog djela spolne zlouporabe djeteta neće biti dovršeno kazneno djelo jer je za dovršenje predmetnog kaznenog djela nužno poduzeti konkretne aktivnosti koje vode realizaciji sastanka.¹⁰⁴ Člankom 161. Kaznenog zakona za počinjenje kaznenog djela mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba određena je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina te je u drugom stavku tog članka određeno da je za prikupljanje podataka o osobi mlađoj od 15 godina s namjerom počinjenja navedenog kaznenog djela

potreba, 120 kaznenih djela iskorištavanja djeteta za pornografiju, 107 kaznenih djela upoznavanja djeteta s pornografijom i četiri kaznena djela iskorištavanja djeteta za pornografske predstave.

¹⁰⁰ Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, čl. 158.

¹⁰¹ *Ibid.*, st. 3.

¹⁰² Škrtić, D., *op. cit.* (bilj. 41), str. 1154.

¹⁰³ Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, čl. 34.

¹⁰⁴ Škrtić, D., *op. cit.* (bilj. 41), str. 1160.

određena kazna zatvora do tri godine. Za pripremne radnje, uključujući prikupljanje podataka, kažnjivost je zasebno određena.

7. ZAKLJUČAK

Sukladno svemu navedenom, na samom kraju ovoga rada, treba istaknuti kako se odgovarajućim europskopравnim standardima i intencijama zakonodavaca podiže razina svijesti o predmetnoj problematici i značajno utječe na nacionalnu legislativu. Hrvatsko nacionalno zakonodavstvo usklađeno je s odredbama Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja iz 2007. godine i Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća Europe o borbi protiv spolne zloporabe i spolnog iskorištavanja djece i dječje pornografije iz 2011. godine. Seksualno iskorištavanje djece sveprisutno je kroz čitavu povijest, a *grooming* predstavlja novi oblik, s obzirom na razvitak današnjeg društva i informacijsko-komunikacijske tehnologije. Suzbijanju *groominga* potrebno je pristupiti ciljanim djelovanjem kako bi se proaktivnom reakcijom i pravnom regulacijom na nacionalnoj razini preveniralo počinjenje kaznenog djela. Stoga je zakonodavac išao u smjeru sankcioniranja i pokušaja i pripremnih radnji koje uključuju radnje radi realizacije susreta, a neke su od njih odlaženje počinitelja na dogovorenu lokaciju, dostavljanje opisa lokacije sastanka žrtvi, kupnja prijevoznih karata, primjerice, karte za vlak ili ulaznice u vezi s planiranim sastankom, rezervacija hotelske sobe... Razlikuju se od slučaja do slučaja. Tipičan razvoj događaja opisan je u činjenicama slučaja "Alexandra Mann". Učinak europskih odredbi poput onih iz spomenute Direktive i Konvencije te nacionalnih rješenja trebala bi biti kaznenopravna zaštita djeteta prije počinjenja samog kaznenog djela spolnog zlostavljanja. Potrebno je u pravne sustave uvrstiti pravovremeno reagiranje i djelovanje; od same edukacije djece u ulozu potencijalnih žrtava, njihovih roditelja, kao i odraslih osoba kojima su okruženi, ali i nadležnih tijela vezano uz nove izazove iz ovog područja.

Veliku ulogu u prevenciji imaju i unutarnje politike država jer ova problematika ne pogađa samo pojedinca, već i čitavo društvo, stoga je potrebno reagirati cjelovito. Navedeno se ne događa samo u virtualnom svijetu ili nekom drugom, već je ono itekako realno i sveprisutno, posebice kada nastupe posljedice. Zaštitu jamče pravni instrumenti, ali najveći je teret na njihovoj provedivosti u praksi nacionalnih zakonodavstava. Potrebno je poticati koordiniranu i multidisciplinarnu suradnju stručnjaka, institucija, znanstvenika i medija koji trebaju imati ulogu svojevrsnog korektivnog faktora u društvu budući da se govori o dječjim životima i utjecaju na njihov daljnji razvoj. Informacijsko-komunikacijska tehnologija je područje koje je teško kontrolirati, ali potrebno je podizati svijest o potencijalnim rizicima i njihovu prepoznavanju; posebice jer je ovdje riječ o zaštiti najugroženijih. Također, poticanje uspostave tehničkih rješenja poput zabrane distribucije fotografija i snimaka te softvera prepoznavanja ilegalnih *web* stranica sumnjivog ponašanja – predstavljaju važan element u borbi protiv dječje pornografije i seksual-

nog zlostavljanja djece. U suprotnom, žrtve će čitav život snositi psihofizičke posljedice koje mogu predstavljati zapreku za daljnji djetetov razvoj te imati dalekosežan odjek u budućnosti.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Herceg Pakšić, Barbara, Virtualna komunikacija i izazovi kaznenog prava novog doba u: Izazovi digitalnog svijeta Velki, Tena; Šolić, Krešimir (ur.), Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti i Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2019.
2. Sharland, Elaine *et al.*, Professional Intervention in Child Sexual Abuse (Studies in Child Protection), London, HMSO, 1996.

Članci:

1. Bullough, Vern L., Children and adolescents as sexual beings: a historical overview, *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, vol. 13, br. 3, 2004., str. 447.–459.
2. Chase, Elaine; Statham, June, Commercial Sexual Exploitation of Children and Young People in the UK – a review, *Child Abuse Review*, vol. 14, br. 4, 2005., str. 4.–25.
3. Craven, Samantha; Brown, Sarah; Gilchrist, Elizabeth, Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations, *Journal of Sexual Aggression*, vol. 12, br. 3, 2006., str. 287.–299.
4. De Jong, Rinke; Bijleveld, Catrien, Child Sexual Abuse and Family Outcomes, *Crime Sci.*, vol. 4, br. 34, 2015., str. 175.–187.
5. de Santisteban, Patricia; Del Hoyo, Joana; Alcázar-Córcoles, Miguel; Gámez-Guadix Manuel, Progression, maintenance, and feedback of online child sexual grooming: A qualitative analysis of online predators, *Child Abuse Neglect*, vol. 80, br. 1, 2018., str. 203.–215.
6. Derenčinović, Davor, Dječja pornografija na Internetu – o kažnjivosti posjedovanja i virtualnoj dječjoj pornografiji, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 10, br. 1, 2003., str. 3.–25.
7. Edwards, Susan H., Pretty babies: Art, erotica or kiddie porn?, *History of Photography*, vol. 18, br. 1, 1994., str. 38.–46.
8. Eneman, Marie; Gillespie, Alisdair; Stahl, Bernd, Technology and sexual Abuse: a Critical Review of an Internet Grooming Case, *ICIS 2010 Proceedings – Thirty First International Conference on Information Systems*, 2010., str. 1.–16.
9. Ezioni, Limor, The Crime of Grooming, *Child and Family Law Journal*, vol. 8, br. 1, 2020., str. 1.–18.

10. Finkelhor, David; Mitchell, Kimberly J; Wolak, Janis, Online victimization: A report on the nation's youth, National Center for Missing & Exploited Children, 2000.
11. Graham Jr, William R., Uncovering and Eliminating Child Pornography Rings on the Internet: Issues regarding and Avenues Facilitating Law Enforcement's Access to Wonderland, Law Review, Michigan State University-DCL, vol. 2, br. 1, 2000., str. 457.–484.
12. High, Anna, Good, Bad and Wrongful Juvenile Sex: Rethinking the Use of Statutory Rape Laws Against the Protected Class, Arkansas Law Review, vol. 69, br. 3, 2016., str. 792.–795.
13. Jurinić, Jakov; Vejmelka, Lucija; Galiot, Mijo, Seksualno iskorištavanje djece na internetu: od povijesnog prikaza do suvremenih trendova, Policija i sigurnost, vol. 29, br. 4, 2020., str. 404.–425.
14. Kierkegaard, Sylvia M., Cybering, Online Grooming and Ageplay, Computer Law & Security Report, vol. 24, br. 2, 2008., str. 41.–55.
15. Kloess, Juliane A., *et al.*, Offense Processes of Online Sexual Grooming and Abuse of Children Via Internet Communication Platforms Sexual Abuse, A Journal of Research and Treatment, vol. 31, br. 1, 2019., str. 73.–96.
16. Kool, Renee, Prevention by All Means – A Legal Comparison of the Criminalization of Online Grooming and Its Enforcement, Utrecht Law Review, vol. 7, br. 3, str. 46.–69.
17. Kosić, Siniša, Online društvene mreže i društveno umrežavanje kod učenika osnovne škole: Navika Facebook generacije, Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, vol. 56, br. 24, 2010., str. 103.–125.
18. Letourneau, Elizabeth J. *et al.*, The Economic Burden of Child Sexual Abuse in the United States, Child Abuse & Neglect, vol. 79, br. 1, 2018., str. 413.–422.
19. Linz, Daniel; Imrich, Dorothy, Child pornography, Handbook of youth and justice, Springer, Boston, MA, 2001., str. 79.–111.
20. Lorenzo-Dus, Nuria; Kinzel, Anina, So is your mom as cute as you: Examining patterns of language use in online sexual grooming of children, Journal of Corpora and Discourse Studies, vol. 2, br. 1., 2019., str. 15.–39.
21. Martellozzo, Elena, Online sexual grooming: children as victims of online abuse, Cybercrime and its victims, Routledge Taylor & Francis, 2017., str. 108.–128.
22. McAlinden, Anne-Marie, Setting 'em up: Personal, familial and institutional grooming in the sexual abuse of children, Social & Legal Studies, vol. 15, br. 3, 2006., str. 339.–362.
23. Mikhail, Susanne Louis B., Child marriage and child prostitution: Two forms of sexual exploitation, Gender & Development, vol. 10, br. 1, 2002., str. 43.–49.
24. Ost, Suzanne, Child Pornography nad Sexual Grooming – Legal and Societal Responses, Cambridge University Press., 2009., str. 436.–460.

25. Palmer, Tink, Behind the screen: Children who are the subjects of abusive images. U: Quayle, E., Taylor, M. (Ed.), *Viewing child pornography on the Internet: Understanding the offence, managing the offender, helping the victim*, 2005., str. 61.–74.
26. Pavlović, Zoran S.; Petković, Nikola; Matijašević Obradović, Jelena, Dječja pornografija, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 51, broj 1, 2014., str. 45.–61.
27. Pilgrim, David, Child Sexual Abuse: From Diagnosis to Formulation, *Educational & Child Psychology*, vol. 34, broj 4, 2017., str. 40.–49.
28. Quayle, Ethel; Taylor, Max, Child Seduction and Self-Representation on the Internet, *Cyberpsychology & Behaviour*, 2001., str. 597.–608.
29. Raine, Susan; Kent, Stephen, The grooming of children for sexual abuse in religious settings: Unique characteristics and select case studies, *Aggression and Violent Behavior*, vol. 48, br. 1, 2019., str. 181.–189.
30. Rittossa, Dalida, Seksualni delikti na štetu djece, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2007.
31. Rittossa, Dalida, Seksualni delikti na štetu djece: hrvatski kaznenopravni okvir kroz prizmu zahtjeva iz Direktive 2011/93/EU. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, br. 1, 2018., str. 29.–63.
32. Rogers, Paul; Wczasek, Ryan; Davies, Michelle, Attributions of blame in a hypothetical internet solicitation case: Roles of victim naivety, parental neglect & respondent gender, *Journal of Sexual Aggression: An international, interdisciplinary forum for research, theory and practice*, vol. 17, br. 2, 2011., str. 129.–214.
33. Russell, Gabrielle, Pedophiles in Wonderland: Censoring the Sinful in Cyberspace, *Journal of Criminal Law and Criminology*, vol. 98, br. 4, 2008., str. 1467.–1500.
34. Shannon, David, Online Sexual Grooming in Sweden—Online and Offline Sex Offences against Children as Described in Swedish Police Data, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol. 9, br. 1, 2008., str. 160.–180.
35. Staksrud, Elisabeth; Ólafsson, Kjartan; Livingstone, Sonia, Does the use of social networking sites increase children's risk of harm?, *Computers in Human Behavior*, vol. 29, br. 1, 2012., str. 40.–50.
36. Škrtić, Dražen, Mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba uporabom informacijsko komunikacijske tehnologije, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 34, br. 2, 2013., str. 1139.–1170.
37. Winters, Georgia M; Jeglic, Elizabeth L., I Knew It All Along: The Sexual Grooming Behaviors of Child Molesters and the Hindsight Bias, *Journal of Child Sexual Abuse*, vol. 25, br. 1, 2016., str. 20.–36.
38. Wolf, Molly R.; Pruitt, Doyle K., Grooming Hurts Too: The Effects of Types of Perpetrator Grooming on Trauma Symptoms in Adult Survivors of Child Sexual Abuse, *Journal of Child Sexual Abuse*, vol. 28, br. 3, 2019., str. 1.–15.

Izvori prava:

1. Direktiva (EU) br. 2011/93 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP, SL L 335, 17. prosinca 2011. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: Poglavlje 19, Svezak 016, str. 1.–14.
2. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, Council of Europe Treaty Series No. 201.
3. Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021.
4. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Odbor ministara 12. srpnja 2007.
5. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 11/2011, Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 13/2011.

Mrežni izvori:

1. Reeves, Jane; Soutar, Emma; Green, Sally; Crowther, Tracy, Children and Young People's Vulnerabilities to Grooming, 2018., <https://www.intechopen.com/books/contemporary-perspective-on-child-psychology-and-education/children-and-young-people-s-vulnerabilities-to-grooming>, pristupljeno 30. ožujka 2021.
2. Stadiji *groominga*, Basic stages of grooming for Sexual Exploitation, <https://www.endslaverynow.org/blog/articles/basic-stages-of-grooming-for-sexual-exploitation>, pristupljeno 9. studenog 2020.
3. Statistika MUP-a 2018. godina, https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2019/Pregled%20sigurnosnih%20pokazatelja%20u%202018%20godini/Statisticki%20pregled%202018_web.pdf, pristupljeno 10. studenog 2020.
4. Statistika MUP-a 2017. godina, <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf>, pristupljeno 10. studenog 2020.
5. Tanner, Jim; Brake, Stephen, Exploring Sex Offender Grooming, 2013., <http://www.kbsolutions.com/Grooming.pdf>, pristupljeno 9. studenog 2020.
6. The Online Grooming Communication Project, <https://projects.swan.ac.uk/onlinegroomingcommunication/>, pristupljeno 11. studenog 2020.
7. Webster, Stephen, *et al.*, European Online Grooming Project – Final Report., 2012., https://www.researchgate.net/publication/257941820_European_Online_Grooming_Project_-_Final_Report, pristupljeno 9. studenog 2020.
8. Zemlje potpisnice, Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse Chart of signatures and ratifications, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201/signatures>, pristupljeno 9. studenog 2020.

THE ISSUE OF ENTICEMENT OF CHILDREN FOR SATISFACTION OF SEXUAL NEEDS IN EUROPEAN AND CROATIAN CRIMINAL LAW

Abstract

Today's society is greatly influenced by information and communication technology, which is also one of the most important components of everyday life. Despite of its numerous benefits, it also has a negative side, which includes committing criminal offences. The criminal offence in question, which is the topic of this thesis; is an example how criminal acts of sexual abuse of children can also be committed through information and communication technologies in accordance with the ubiquitous technological progress. The criminal offence of Enticement of Children for Satisfaction of Sexual Needs ("grooming") was established by the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse of 2007, the Directive of the European Parliament and the Council of Europe on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography of 2011, which set out the obligation to criminalize the offences in question in the national legislation of the Member States. This refers, according to the definition, to the incrimination of an intentional act of adults using information and communication technologies arranged by a meeting with a child with the intention of participating in sexual activities under condition that the person take concrete measures to realize the meeting. Article 161 of the Criminal Code of the Republic of Croatia of 2011 criminalized the offence of Enticement of Children for Satisfaction of Sexual Needs. In this context, the paper deals with the characteristics of the presented crime from different aspects.

Keywords: *Enticement of Children for Satisfaction of Sexual Needs, grooming, information and communication technology, criminal law, child pornography, child protection*